

Post-Truth Kavramı Üzerine Yapılan Çalışmaların VOSviewer ile Bibliyometrik Analizi

Deniz Dirik¹ İnan Eryılmaz² Tuğba Erhan³

Received/ Başvuru: 27.03.2023

Accepted/ Kabul: 08.06.2023

Published/ Yayın: 30.06.2023

Özet

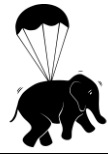
Bu çalışmada, post-truth kavramına dair yapılan çalışmalar özelinde kavramın evriminin ve yapılan çalışmaların haritasını çıkarmak hedeflenmiştir. Çalışmada, nicel veriler kapsamında, çağın ruhunu tasvirleyen kilit kavramlardan post-truth ya da hakikat ötesine ilişkin mevcut yazının bibliyometrik analiz kullanılarak sistemli bir özeti araştırmaçılarının dikkatine sunulması, kavramla ilgili çalışma eğilimlerinin ve boşlukların tespiti amaçlanmıştır. Analiz birimi olarak Web of Science veri tabanında taranan ve 2006-2023 yılları arasında yayınlanmış farklı türdeki eserlerin bibliyometrik verisi baz alınmıştır. Post-truth ile ilgili 1652 eserin yayın yıllarına göre dağılımına bakıldığında, en fazla 2018 (294 eser), 2019 (361 eser) ve 2020 (341 eser) yıllarında yoğunlaşma olduğu; en fazla eser veren isimlerin Lee McIntyre, Bram Buscher ve Leonardo Ambasciano olduğu; yayın türünün ağırlıklı olarak dergi makalesi (1215), editoryal yazı (210) ve kitap bölümü (134) türünde olduğu; araştırma alanları açısından iletişim (300), eğitim bilimleri (182), felsefe (151), siyaset bilimi (145) ve interdisipliner sosyal bilim (108) alanlarında eser verildiği; yayınların ülkelere göre dağılımı konusunda liderliğin ABD (318), İngiltere (251) ve İspanya (164) menşeli yayıncılarda olduğu; başta İngilizce (1381) olmak üzere İspanyolca (139) ve Portekizce (39) eserler yayınlandığı; SSCI (647), ESCI (590) ve AHCI (226) endekslerde taranan yayınların ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. Post-truth ile ilgili yayınlarda en sık kullanılan anahtar sözcüklere bakıldığında 563 tekrar ile post-truth (hakikat ötesi), 223 tekrar ile fake news (sahte haber), 106 tekrar ile social media (sosyal medya), 95 tekrar ile science (bilim) ve 84 tekrar ile truth (hakikat) ifadeleri başı çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: post-truth, yalan haber, sosyal medya, bilim, enformasyon kirliliği, siyaset, medya

¹ Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye, deniz.ispirli@cbu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7652-5079

² Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkiye, inaneryilmaz@sdu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8307-2402

³ Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkiye, tugbaerhan@sdu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5697-490X

A Bibliometric Analysis using VOSviewer of Publications on Post-Truth

Abstract

This study aims to map the evolution of the concept of “post-truth” based on relevant publications. By using bibliometric analysis and providing a systematic summary of the existing literature on post-truth as a key contemporary concept, the study attempts to identify trends and gaps in the relevant research to facilitate the identification of some future research directions. Bibliometric data of different types of publications indexed in the Web of Science database (published between 2006-2023) was taken as the unit of analysis. Of the total of 1652 publications retrieved from WOS on post-truth published between 2006 and 2023, the highest concentration is in 2018 (294 works), 2019 (361 works) and 2020 (341 works); the most prolific authors are Lee McIntyre, Bram Buscher and Leonardo Ambasciano; the type of publication is mainly journal article (1215), editorial article (210) and book chapter (134); in terms of disciplines, communication (300), educational sciences (182), philosophy (151), political science (145) and interdisciplinary social sciences (108) are the leaders; the leadership in the distribution of publications by country is in the US (318), UK (251) and Spain (164) publishers; publications are mainly in English (1381), Spanish (139) and Portuguese (39); most publications are indexed in SSCI (647), ESCI (590) and AHCI (226). When examining the most frequently used keywords in publications related to post-truth, the top expressions are "post-truth" with 563 occurrences, "fake news" with 223 occurrences, "social media" with 106 occurrences, "science" with 95 occurrences, and "truth" with 84 occurrences.

Keywords: post-truth, fake news, social media, science, disinformation, politics, media

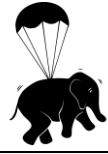
EXTENDED ABSTRACT

The purpose of the current study is to provide a systematic analysis of the evolution of the concept of “post-truth” based on relevant publications. By providing a systematic summary of the existing literature on post-truth as a key contemporary concept, the study attempts to identify trends and gaps in the relevant research to facilitate the identification of some future research directions. The term "post-truth," rooted in political theory, is characterized as a continual process of prioritizing emotions over facts (d'Ancona, 2017). Keyes (1994) describes the post-truth era as one where the line between truth and falsehood becomes blurred, resulting in a confusing reality. The ramifications of a post-truth environment are severe, leading to a reality based on lies and misinformation, influencing public opinion, manipulation and a lack of accountability for disseminators of false information. This phenomenon manifests in various contexts, including politics, media, and science. Therefore, prioritizing research on post-truth in academic settings is crucial for developing a comprehensive understanding of the concept and creating a framework for future investigations. Such research will foster critical thinking skills, enabling individuals to navigate the complexities of a post-truth world and establish an informed society that distinguishes between fact and fiction.

The data collected on December 18, 2022, from the Web of Science database using the keyword "post-truth" and selecting "All Fields" resulted in 1652 records. These records comprised 1215 journal articles from various disciplines, ranging from the earliest publication in 2006 to the most recent in 2023, as well as 210 editorial contents, 134 book chapters, 102 book reviews, 82 conference papers, 70 early access works, 37 review articles, and 10 books. The majority of the studies found were from the field of communication (291), followed by climate change (99), political science (93), education (80), philosophy (63), social psychology (50), political philosophy (47), theology (43), literary theory (42), management (34), and anthropology (29). The data was analyzed using author-citation-journal-country-institution and keyword analyses, with the content indexed in the Web of Science database serving as the criterion for the search.

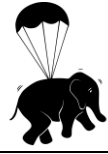
The results showed that the field of communication had the highest number of publications on post-truth, a welcome finding given that post-truth has gained significant attention in recent years, with social media being identified as a key driver of its proliferation. The analysis also revealed that Ullrich Ecker was the most cited author, and the United States had the most citations on post-truth research. The significance of post-truth as a topic of research was underscored in the context of the United States' political, business, and cultural diversity. Furthermore, the post-truth research has an arguably hypothetical impact on decision-making processes, as it could either facilitate access to accurate information or promote manipulative and untrustworthy information, leading to misguided or erroneous decisions (Mejia et al., 2018).

It is widely recognized that emotional illusions can cloud individuals' perception of reality, and that this can have negative effects on their emotional well-being. This is particularly relevant

in the context of unexpected disasters, such as recent earthquakes in our country, which can lead to deep sadness and trauma. As Özbilgin et al. (2023) argue, it is crucial for individuals to move away from emotional illusions and come to an accurate perception of reality. This is particularly relevant when it comes to taking tangible actions to prevent similar tragedies from occurring in the future. While it may take time for individuals to come to terms with the reality of the situation and accept the necessary precautions, it is important to emphasize that trivializing truth and reality is not a viable solution. Indeed, as the argument goes, experiencing fake and imaginary facts only serves to exacerbate the negative effects of disasters and prevent effective measures from being taken to prevent similar tragedies in the future.

While this study acknowledges the limitations inherent in its bibliometric analysis of the "post-truth", it still aims to make a valuable contribution to the literature. In the present age of technology, information is readily available and accessible through multiple sources. However, this abundance of information has also made individuals vulnerable to believing and acting on inaccurate or fabricated information that appears authentic (Barton, 2019). The proliferation of disinformation is considered one of the factors contributing to the rise of the post-truth era (Aydm, 2020), as it spreads rapidly and can deceive individuals who lack the skills to critically evaluate the information presented to them. It is crucial to study the concept of post-truth and its implications in various fields to better understand and address the challenges posed by this phenomenon. By enhancing our understanding of this phenomenon, we can develop strategies and interventions to combat disinformation and promote critical thinking skills in individuals to create a more informed society. By identifying the areas where research is most prevalent and the topics that are being explored, this study can serve as a starting point for future investigations and provide a framework for scholars to develop a more nuanced understanding of the post-truth phenomenon. Ultimately, this can help individuals develop critical thinking skills and empower them to navigate the complex information landscape of the 21st century. However, this study is limited in that it only analyzed works listed in the WOS Core Collection, excluding sources not available in online databases such as TÜBİTAK Ulakbim and YÖK Thesis Archive in Türkiye, and Scopus and Pubmed, as well as sources that are not available online. Despite this limitation, this study aims to provide valuable insights into the concept of post-truth and its impact on various fields of research.

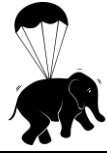

1. GİRİŞ

Sistemik literatür taramasından farklı olarak, bibliyometrik analiz, bir alanın güncel durumuna dair biçimsel ve nicel veri elde etmede kullanılan ve görselleştirme yazılımları yoluyla akademik trendleri izlemeyi kolaylaştıran bir analitik metottür. Metrikler çağının scientometrik, webometrik, sibermetrik, altmetrik, infometrik gibi kavramları ile karıştırılabilen bibliyometrik yaklaşımda nihai amaç, araştırma performansı hakkında nicel veriler ve nümerik ölçüm göstergeleri elde edebilmektir. Bu metrikler üzerinden yapılacak yorumlar, araştırmacıların alana dair deneyimlerinden ve bilgi birikimlerinden ilham almak durumundadır. Bibliyometri aracılığıyla, ülke, yazar, üniversite ve dergi üretkenlikleri, zayıf ve güçlü araştırma alanları, literatür boşlukları, iş birliği ağları, potansiyel fırsatlar ve bir alanda üretilen çıktılarının yaygın etkileri üzerine nicel bulgular elde edilir. Sistemik bir literatür incelemesinin ön aşaması olarak da kullanılabilir bibliyometrinin, tüm kısıtlılıklarına karşın, herhangi bir araştırmanın ön adımı olarak kullanılabilmesi, kanımızca bugün gördüğü yaygın ilgiyi açıklayan faktörler arasındadır.

Post-truth ya da hakikat ötesi, içinde yaşanan zamanın ruhunu tanımlayan ve gerçeklikle ilişkilenişin tasvirini yapan bir kavram olarak son yıllarda sıklıkla gündeme gelmektedir. Post-truth ifadesi ile bilimin itibar kaybetmesinden komplo teorilerinin yükselişe geçmesine, iklim krizinin ya da Yahudi soykırımının inkarından aşı karşıtlığına, sosyal medya aracılığıyla dolanımına giren sahte haberlerden bir kıvılcımla başlayıp teyitlenmemiş veriyle sürüklenen linç kültürüne kadar pek çok toplumsal olgunun kastedildiği görülmektedir (Gürsoy, 2021). Kavramın yaygınlaşmasında milat olarak gösterilen Amerika Birleşik Devletleri 2016 yılı başkanlık seçim süreci ile Brexit referandumu sonrasında, hakikat ötesi, nesnel olgular yerine duyguların, gerçeklik yerine inançların kamuoyunun şekillenmesinde başat rol üstlendiğini ifade etmek üzere kullanılır hale gelmiştir (Oxford Dictionaries, 2016). O günden bu yana, hakikat ötesi, normatif ve betimsel anlamı, kullanım çerçevesi, eleştirisi dahil olmak üzere pek çok çalışmaya konu olmaktadır (Gudonis, 2017).

Post-truth konusunda yapılan araştırmalar, bu fenomenin ne olduğunu, nasıl ortaya çıktığını ve nasıl yayıldığını anlamak için teorik bir temel oluşturmaktadır. Mevzunun felsefi boyutuna ilaveten, siyaset, ekonomi, işletmeler, hukuk, toplumsal yaşam ve dahi psikolojik doğurguları olan gündelik bir deneyime işaret ediyor olması, çok farklı disiplinler tarafından çalışmalara konu edilmesinden anlaşılmalıdır. Post-truth, doğruluk, dürüstlük ve etik değerlerle ilgili birçok sorunu beraberinde getiren bir kavramdır. Akademik araştırmalar, post-truth meselesini etik açıdan analiz ederek, toplumsal ve bireysel değerlerin nasıl etkilendiğini anlamaya yardımcı olurken, karar vericilerin, içerik üreticilerin ve sıradan vatandaşın bilgiyle iletişimini vatandaşlık ve kurumsal sorumluluklar üzerinden şekillendirmesi yönündeki ihtiyaca da işaret etmektedir. Bu araştırma da dahil olmak üzere yapılacak olan çalışmalar, post-truth'un toplumsal etkilerini ve sonuçlarını anlamak için veri ve analitik yaklaşımlar sunmaktadır. Post-truth çağında yaşanan toplumsal değişimleri ve mekanizmaları ortaya çıkarmaya yardımcı olarak, meselenin olumsuz sonuçlarını bir nebze dizginlemeye katkı sunmak arzulanan bir

sonuçtur. Spesifik olarak, çalışma, bir taraftan da analize konu edilen çalışmaların işaret ettiği mikro, mezo ve makro birtakım çıkarımlara dikkat çekmeyi hedeflemektedir.

Bu dolayında, çalışmada, mikro bireysel, mezo kurumsal ve makro toplumsal düzeylerde sonuç yaratan, üzerine bilgi ve fikir geliştirilmesi gereken bir kavram olarak post-truth meselesi problematize edilmektedir. Bu türden bir mevzuya ya da probleme dair çözüm üretimi, önlemler ve stratejiler geliştirilmesi, konunun anlaşılması, tanınması ve kavramsallaştırılması ile başlayacaktır. Dağınık literatürün sistemli analizler ile toplanması, bir taraftan konunun güncelde tutulmasını diğer taraftan ise meseleye dair trendlerin izlenmesini, bulguların özetlenmesini, başlıca yazarların ve en çok okunan içeriklerin işaret edilmesini, araştırmaların çeşitliliğini ve zenginliğini ortaya koymasını ve ilgisine yol gösterilmesini kolaylaştıracaktır. Mevcut çalışma, bu hedeflere yönelik motivasyonunun bir meyvesidir. Çalışmada, post-truth kavramına dair yayınlar üzerinden bibliyometrik bir analiz yapılarak kavrama dair çalışmalarda öne çıkan eğilimler tespit edilecektir. Post-truth konusunun başta sosyal bilimler olmak üzere çeşitli disiplinlere mensup araştırmalarda çağın ruhunu tanımlamada türlü yönleriyle irdelenmiş olması, kavrama dair bütüncül çalışmaların araştırmacıların dikkatine sunulmasını gerekli kıldığı düşüncesinden ilham alınmıştır. Biriken yazının nicel seyrini ortaya koyan bu çalışmanın, gelecek araştırmacılar için kavramsal çerçeve sayesinde teorik ve ortaya koyduğu bulgular sayesinde yöntemsel bir çerçeve sunması hedeflenmektedir.

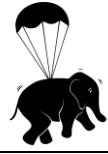
Çalışmada, tüm alanlar açısından post-truth kavramının seyri sorunsallaştırılmış olsa da alt metinde, post-truth çağında bireylerin, kurumların ve genel anlamda toplumun deneyimlediği zorlukların altını çizmek ve kavram özelinde hakikat farkındalığının geliştirilmesine mütevazı bir katkı sunmak amaçlanmaktadır. Post-truth çağında, işletmeler, politikacılar, medya kuruluşları ve diğer paydaşlar, iletişim stratejilerini ve yöntemlerini yeniden değerlendirmek zorundadır. Sözelimi, kurumların ve bireylerin, post-truth ortamında gerçekleri nasıl algıladıklarını ve iletişim stratejilerini nasıl yönetmeleri gerektiğini anlamak için burada analize dahil edilen ve atıfta bulunulan çalışmalardan faydalanılabilir. Örneğin, post-truth çağının, işletmelerin itibarını ve güvenilirliğini etkileyebilmesi olasılığı, liderlerin rolü ve etkisinin taşıdığı önem, zamanın ruhuna uyumlu etkili yönetimin/liderliğin nasıl mümkün olacağı, insan kaynakları özelinde doğru bilgi ve kaynakları kullanarak işe alım, eğitim ve performans değerlendirme gibi süreçlerin etkin yönetimi mevzuları açısından stratejik düşünceyi ve yönlendirilmiş çabaları teşvik etmek, çalışmada hedeflenmiş pozitif dışsallıklar arasındadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışmada ele alınan post-truth (hakikat ötesi) kavramı ile ilgili tanımlar ve ilişkili kavramlar ile ilgili bir alanyazın taraması yer almaktadır.

2.1. Post-truth Kavramı ve İlişkili Kavramlar Üzerine Bir Alanyazın Taraması

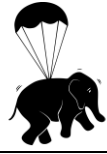
Post-truth kavramı, 2016 yılında Oxford Sözlüğü tarafından yılın kelimesi olarak seçilmesi ile ciddi bir üne kavuşan, bu metin de dahil olmak kaydıyla, kendisine dair neredeyse tüm

çalışmaların bu atıfla başladığı popülerliğiyle dilimize giren, Türkçe karşılığı konusunda ortak bir görüş birliği olmayan ancak kanımızca “hakikat ötesi” ifadesinde doğru bir karşılık bulan (Alpay, 2019), zamanın sihirli sözcüklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (McIntyre, 2018). Kavramın ilk defa kullanımı 1992 yılında Sırp Amerikan oyun yazarı Steve Tesich’e atfedilmekle birlikte, popüler hale gelmesinde Ralph Keyes tarafından 1994 yılında yayınlanan "Post-Truth" adlı makalenin önemli olduğu belirtilmektedir (Özkaya, 2020). Bu makalede, Keyes, post-truth kavramını "gerçeklerin önemini yitirdiği bir dönem" olarak tanımlamıştır. Ancak kavramın yeniliği, mevzunun yeniliği anlamına elbette gelmemelidir. 20. yüzyılın önemli filozoflarından ve sosyal ve politik iktidar, bilgi ve kuramların yapısı gibi konulara dair fikirleriyle tanıdığımız Michel Foucault'nun çalışmalarında bu konu önemli bir yere sahiptir. “Foucault”cu bir bakışla, post-truth konusunda, bilgi ve gerçeklerin, iktidar ilişkileri ve güç dengeleri çerçevesinde nasıl oluştuğuna ve nasıl yönetildiğine dikkat etmek gerekir. Foucault'ya göre, bilgi ve gerçekler, toplumda mevcut olan iktidar ilişkileri ve güç dengelerine göre oluşur ve yönetilir. Bu nedenle, post-truth söylemi de iktidar ilişkileri ve güç dengelerine göre oluşur ve yönetilir çünkü bir iktidar grubu, bilgi ve gerçekleri yönlendirmeye çalışarak iktidarını sürdürme amaçlarına hizmet etmeye çabalayacaktır. Yine, post-truth söylemini anlamaya ve yönetmeye yönelik çalışmalarda, Jean-François Lyotard’ın ünlü metanarration (öykü anlatımı) kavramı önemli bir referans noktası olabilir. Jean-François Lyotard “metanarration” kavramını kullanarak toplumda mevcut olan inançları ve değerleri yöneten bir anlatım biçimini kastetmektedir. Post-truth söylem de metanarration çerçevesinde değerlendirilebilir.

Alpay, post-truth kavramının, hakikat ve gerçeğin yerine, duyguların ve inançların ön plana çıkarılmasını vurguladığını belirtmektedir (Alpay, 2019). Hakikat ötesi çağ, 20. yüzyılın ortalarında ortaya çıkan bir kavramdır ve bu çağın kendine özgü özellikleri, düşünceleri ve kültürel öğeleri vardır. Bu çağ, genellikle postmodernizm ile anılır ki postmodern düşünce, genellikle 20. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan ve modernizmin kendine özgü özelliklerine karşı çıkan bir akım olarak nitelenir (Lyotard, 1979). Postmodern düşünce, modernizmin lineer zaman anlayışını, nesnelliği ve doğruları sorgular ve bunların yerine çeşitlilik, çoklu perspektifler ve çok yönlülük gibi kavramları ön plana çıkarır (Bhabha, 1994). Hakikat ötesi çağ, postmodern düşüncenin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır ve bu çağın kendine özgü özellikleri arasında, hakikat ve gerçeklik kavramlarının sorgulanması, metanarratiflerin reddedilmesi ve kültürel çeşitliliğin önem verilmesi sayılabilir (Harman, 2011). Bu çağın özellikleri, birçok yazar ve düşünür tarafından eleştirilmiş ve bu çağın olumsuz etkilerine dikkat çekilmiştir (Giddens, 1991). Ancak, hakikat ötesi çağın kendine özgü özellikleri ve düşünceleri, modernizmin yarattığı sorunların çözümüne yardımcı olabilir ve yenilikçi çözümler üretebilir (Bauman, 2000).

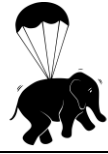
Hakikat ötesi çağ, birçok yönüyle sosyal medya çağının da özelliklerini taşımaktadır. Sosyal medya, hakikat ötesi çağın önemli öğelerinden biridir ve bu mecralar, hakikatin ve gerçeğin sorgulanmasına, yalan haberlerin yayılmasına ve dezenformasyonun çok daha hızlı bir şekilde yayılmasına yardımcı olmaktadır (Bruns, 2018). Sosyal medya, hakikatin önemini yitirme

eğilimine neden olmakta, çok sayıda farklı kaynaktan bilgi edinme imkânı sunarken, aynı zamanda bu bilgilerin doğruluğunu ve gerçekliğini sorgulamaya yönelik bir mekanizma da içermemektedir (Sunstein, 2018). Bu nedenle, sosyal medya kullanıcıları, doğrulanmamış, yanlış veya yalan haberlerle karşılaşma riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. "Post-Truth Politics: Populism and the War on Reality" adlı bir çalışmada (Rüdiger, 2017), post-truth söylemin, özellikle son yıllarda giderek yükselen popülizmle ilişkisi üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada, popülizm ve post-truth söylemi arasındaki ilişkinin, popülist liderlerin gerçekleri yalanlamaya yönelik söylemleriyle birlikte ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Başka bir çalışmada ise (Bastiaens ve Parker, 2018), post-truth söylemin, özellikle sosyal medya platformları üzerinden nasıl yayılabildiği incelenmiştir. Bu çalışmada, sosyal medya kullanımının artmasıyla birlikte, kullanıcıların gerçekleri doğrulama işlemini azaltarak, yanlış bilgi ve yanlış haberlerin yayılmasına neden olduğu vurgulanmıştır. Başka bir çalışmada (Zhang ve Weber, 2020), post-truth söylemin, özellikle 2016 yılında yapılan ABD başkanlık seçimlerinde rol oynadığı ve bu seçimlerde kullanılan sosyal medya platformları üzerinden nasıl yayılabildiği incelenmiştir. Bu çalışmada, sosyal medya platformlarının yanlış haberlerin yayılmasına neden olabileceği, ancak aynı zamanda doğru bilgilerin de yayılmasına yardımcı olabileceği vurgulanmıştır. Post-truth yayılımının nasıl tamponlanabileceğine ve hakikate ulaşmanın yöntemlerini keşfetmeye dair çalışmalar da yapılmaktadır (Brüggemann, 2018; Farrell ve Morris, 2018). Yalın Alpay, post-truth kavramı ile ilgili olarak, hakikat ötesi anlatımların ve yalan haberlerin yayılmasının, toplumda güvensizlik yaratacağını ve toplumda öfke ve kargaşaya yol açabileceğini vurgulamaktadır (Alpay, 2019). Bu anlamda, post-truth'un varlığını kabul etmek, anlamak, tanımak ve yok etmek mümkün olmasa da bilinçli farkındalıkla karşısında konumlanmak, bir gereklilik halini almaktadır.

Post-truth, hakikat ötesi anlamına gelmektedir ve hakikatin ve gerçeğin öneminin azaltılması, duyguların ve inançların ön plana çıkarılması olarak tanımlanır (Oxford Dictionaries, 2016). Post-truth, genellikle siyaset, güncel olaylar ve toplumun genelinde güncel olayların anlatımında kullanılmaktadır ve bu kavram, hakikat ve gerçeğin yerine, duyguların ve inançların ön plana çıkarılmasını vurgular (Allcott ve Gentzkow, 2017). Post-truth kavramı ile birlikte birçok anahtar kavram da öne çıkmaktadır. Bu anahtar kavramlar arasında, dezenformasyon, yalan haberler, propaganda, bilgi kirliliği gibi kavramlar sayılabilir (Allcott ve Gentzkow, 2017).

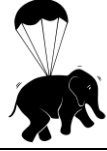
Post-truth kavramı ve infodemi arasında bir ilişki vardır ve Covid-19 pandemisi sırasında, bu ilişki önemini daha da artırmıştır. Pandemik olaylar sırasında, hakikat ötesi anlatımların ve yalan haberlerin yayılma riski artmaktadır ve bu, pandemik olayların yönetiminde zorluklar yaratabilir (WHO, 2022) Infodemi, bilgi kirliliği anlamına gelmektedir ve genellikle çok sayıda farklı kaynaktan bilgi edinme imkânı sunarken, aynı zamanda bu bilgilerin doğruluğunu ve gerçekliğini sorgulamaya yönelik bir mekanizma da içermemektedir (World Health Organization, 2020). Infodemi, genellikle hakikat ötesi anlatımların yayılmasına ve yalan haberlerin yayılmasına yardımcı olabilir ve bu da hakikat ve gerçeğin yerine duyguların ve inançların ön plana çıkarılmasını vurgulayabilir (World Health Organization, 2020). Covid-19

pandemisi sırasında, Dünya Sağlık Örgütü (WHO), infodemi ile mücadele etmek amacıyla bir dizi uyarı yayınlamıştır. Bu uyarılar arasında, hakikat ve gerçeğin takip edilmesi, yalan haberlerin yayılmasının önlenmesi ve doğru bilgilere ulaşılması gibi konular yer almaktadır (World Health Organization, 2020).

Post-truth söylemi, işletmeler açısından da önem taşıyan bir konudur, çünkü işletmelerin imajı ve itibarı, yaptıkları söylemler ve yayınladıkları bilgiler üzerinden oluşur. Eğer işletmeler gerçekleri yalanlamaya yönelik söylemlerde bulunurlarsa ve yanlış bilgi ve yanlış haberler yayarlarsa, bu işletmelerin itibarını olumsuz etkileyebilir ve müşterilerin güvenini kaybetmelerine neden olabilir. Kavramı bu yönüyle inceleyen bir çalışmada (Baldacci ve Pelagalli, 2017), post-truth söylemlerin işletmelerin itibar yönetimine etkisi üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada, post-truth söylemlerin işletmelerin itibarını olumsuz etkileyebileceği, ancak aynı zamanda işletmelerin doğru bilgi ve gerçekleri paylaşarak itibarını koruyabileceği vurgulanmıştır. Post-truth söylemlerin, liderlik ve güven ekseninde aşınmalara yol açabileceğine dair araştırmalar da yapılmaktadır (Ashworth ve Gao, 2020; Gallagher, 2018). Post-truth'un yayılımına katkı sunmanın, çalışanların örgütsel güvenlerini azaltmak yoluyla çalışmaya devam etme istekliliklerinde aşınmaya ve örgüt içerisindeki hatalı veya etik dışı uygulamaları ifşa etmeye (whistleblowing) dair istekliliklerinde azalmaya yol açacağı da ayrıca tespit edilmiştir (Delen vd., 2021).

Post-truth konusu, Türkiye'de de önemli bir konu olarak ele alınmakta ve çalışmalar yapılmaktadır. Örneğin, Gürsoy (2021) çalışmasında hakikat ötesi kavramının sınırlarına dair eleştirel bir çözümleme sunarak, kavramın çift anlamlılığına, ima ettiği toplumsal durumun bölünme ve çatışma üretme potansiyeline ve kaçınılmaz olarak siyasi notalar taşıdığına işaret etmektedir. Akpınar (2019) çalışmasında Türkiye'de post-truth ve sahte haberler konusu ele alınmış ve bu konuların diline dair bir inceleme yapılmış, sahte haberlerin nasıl ortaya çıktığı ve nasıl yayıldığı araştırılmıştır. Özdemir ve Özdemir (2020) çalışmasında, Türkiye'de sosyal medya paylaşımında post-truth etkisi incelenmiştir. Çalışmada, sosyal medya kullanıcılarının post-truth haberleri paylaşma nedenleri ve bu haberlerin etkisi araştırılmıştır. Sağlam (2019) çalışmasında, Türkiye'de post-truth döneminde propaganda faaliyetleri incelenmiştir. Çalışmada, 2014-2018 yılları arasında Türkiye'de propaganda faaliyetlerinin özellikleri ve yöntemleri araştırılmıştır. Bu çalışmada, Türkiye'de post-truth çağında eğitim konusu ele alınmıştır. Gözübüyük ve Özer (2021) çalışmasında, öğrencilerin gerçekleri algılama düzeyleri ve öğretmenlerin etkisi araştırılmıştır. Çalışma, Türkiye'de post-truth çağında eğitimin nasıl yönetilebileceği konusunda öneriler sunmuştur. Aytaç ve Aytaç (2020) çalışmasında, Türkiye'de post-truth çağında işletmelerde liderlerin etkisi incelenmiştir. Çalışmada, liderlerin post-truth çağında nasıl bir rol oynadıkları ve bu rolün nasıl yönetilebileceği araştırılmıştır. Çiftçi ve Özdemir (2020) çalışmasında, Türkiye'de post-truth çağında işletmelerde yalan haberler konusu ele alınmış, işletmelerin yalan haberlere nasıl cevap verdikleri araştırılmıştır. Yine Özdemir ve Özdemir (2020) çalışması, post-truth ve whistleblowing ilişkisi üzerine çıkarımlar ve öneriler sunmaktadır.

3. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amacı, yapılan analizler ve bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Amacı

Nicel veriler ve nümerik ölçüm göstergeleri sonucunda post-truth kavramına ilişkin yapılan bibliyometrik analizler sonucunda kavrama yönelik çalışmaların bütüncül bir bakış açısı ile araştırmacıların dikkatine sunulması amaçlanmaktadır.

3.2. Veri ve Analiz

Alanyazında farklı bibliyometrik analiz araçları kullanılmaktadır. Bu çalışmada işlevsellik açısından güçlü yanlarının olmasından dolayı VOSviewer program tercih edilmiştir. Literatürdeki evrimleri, ilişkileri ve yeni kavramları keşfetmek adına araştırmacılara kolaylıklar sunan önemli bir program olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca, görselleştirme, haritalama ve çok boyutlu analiz imkânı sağlamasından ötürü de veri setlerinin derinlemesine analizine olanak sağlamaktadır.

Mevcut çalışmada Web of Science veri tabanı kullanılmıştır. Bibliyometrik analizler dahil çeşitli analizler için Web of Science veri tabanının seçilmesi araştırmaların güvenilirliği açısından önemli bir faktördür. Web of Science veri tabanı ileri düzey veri analizi için gelişmiş arama göstergelerine sahip olmakla birlikte çeşitli kontrol mekanizmaları kullanmaktadır. Yayın etiği açısından nitelikli ve güvenilir çalışmaları kapsamaktadır. Ayrıca, farklı disiplinlerden geniş kapsamlı bir veri koleksiyonuna erişim sağlamaktadır.

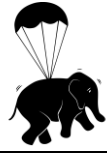
18.12.2022 tarihinde, “post-truth” anahtar sözcüğüyle Web of Science’da “tüm alanlar” seçilerek yapılan aramada 1652 sonuca ulaşıldı. Yıllara göre en eski 2006 ve en yeni 2023 olmak üzere farklı disiplinlerden 1215 dergi makalesi başta olmak üzere, 210 editoryal içerik, 134 kitap bölümü, 102 kitap incelemesi, 82 bildiri, 70 erken görünüm çalışma, 37 derleme makale ve 10 kitap türü esere ulaşıldı. Disiplinler açısından çalışmaların büyük çoğunluğu iletişim (291) olmak üzere, iklim değişikliği (99), siyaset bilimi (93), eğitim bilimleri (80), felsefe (63), sosyal psikoloji (50), siyaset felsefesi (47), ilahiyat (43), edebiyat kuramları (42), yönetim (34) ve antropoloji (29) alanlarına mensup görünmekte. Ulaşılan data, yazar-atıf-dergi-ülke-kurum ve anahtar sözcük analizleri üzerinden incelendi. Veri tabanı olarak Web of Science’da endekslenen içerikler kriter alındı.

4. BULGULAR

Bu başlık altında çalışmada elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

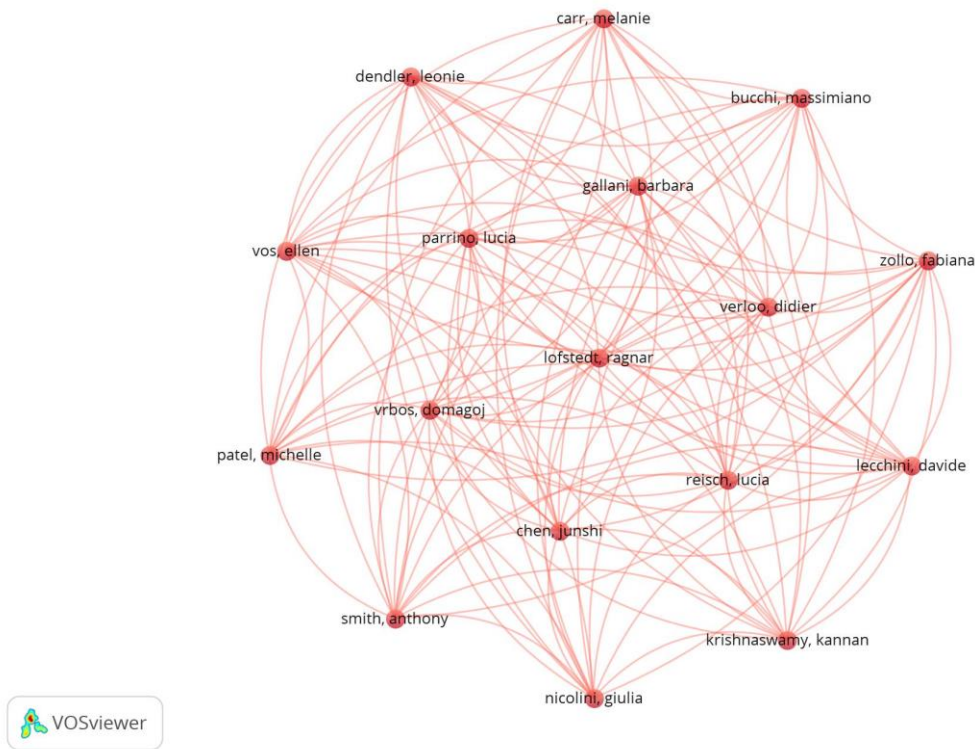
4.1. Ortak Yazar Analizi (Co-authorship of Authors)

Yazarların ortak yazarlık analizine göre, en fazla bağlantılı ve iş birliği yapan yazarları tespit etmek üzere en az 1 yayım ve en az 1 atıf kriteri belirlenerek ağ haritası oluşturulmuştur.

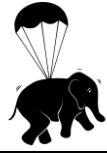
Aralarında en yüksek bağlantı bulunan isimler arasında yapılan analize göre tek bir kümede birleşen 17 isim ve toplam 136 bağlantı görülmektedir. Kümedeki en bağlantılı 17 yazarın her birinin toplamda 16 birim bağlantısı bulunmaktadır. En çok atıf alan yazarların (498 atıf ile Ullrich Ecker, 487 atıf ile John Cook ve 482 atıf ile Stephan Lewandowsky) en bağlantılı yazarlar olmadığı ayrıca görülmektedir. En çok eser üreten yazarlar da en bağlantılı yazarlar arasında görünmemektedir (sırasıyla Lee McIntyre, Leonardo Ambasciano ve Bram Buscher).

Şekil 1. Yazarlar Arası İş Birliğini Gösteren Ortak Yazar Bağları

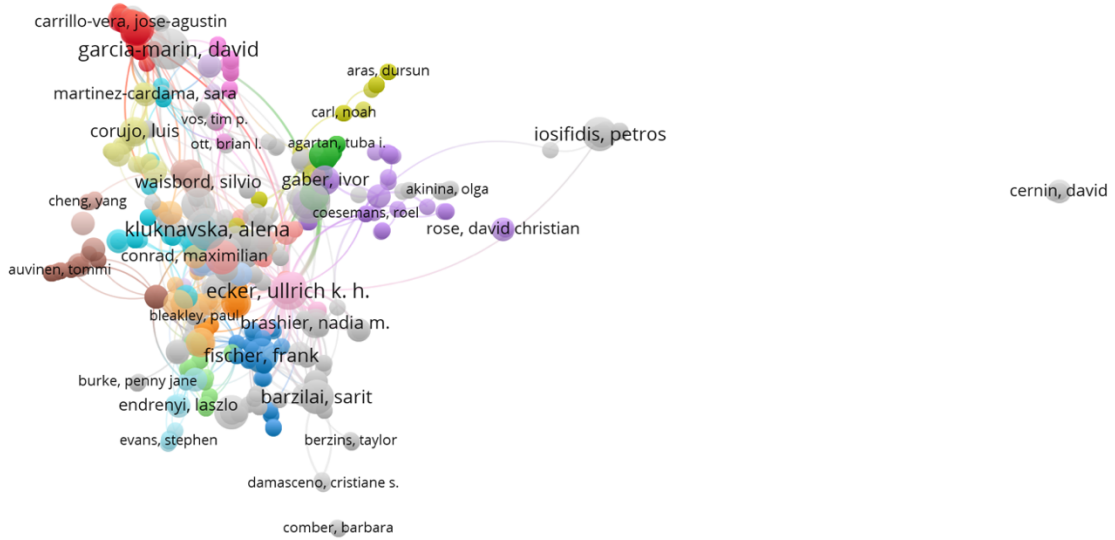

4.2. Yazarların Atıf Analizi (Citation of authors)

Atıf ağlarını tespit etmek üzere en az 1 yayın ve en az 1 atıf kriteri ile yazar atıf analizine dair ağ haritası çıkarılmıştır. Birbiriyle bağlantılı olduğu görülen 801 birim üzerinden yapılan analizde toplamda 39 küme, 2739 bağlantı ve toplam bağlantı gücü 3033 olarak tespit edilmiştir. En fazla atıf alan yazarlar 498 atıf ile Ullrich Ecker, 487 atıf ile John Cook, 481 atıf ile Stephan Lewandowsky olmuştur. Bu üç yazar, toplam bağlantı gücü açısından da ilk üçte yer almaktadır.

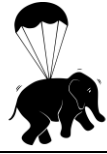

Şekil 2. Yazarların Atıf Bağları

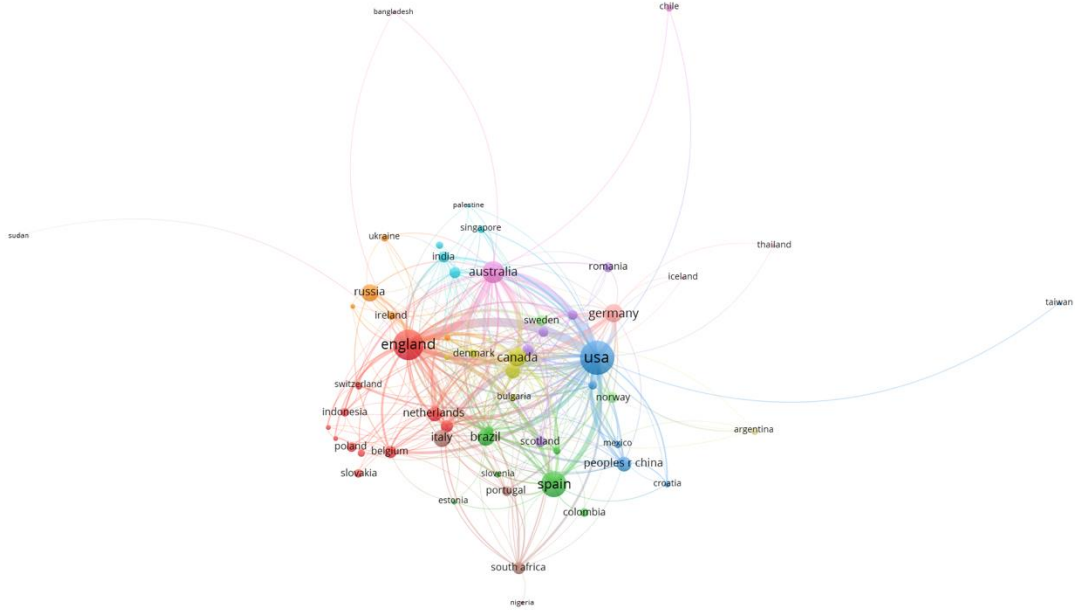

4.3. Ülkelerin Atıf Analizi (Citation of Countries)

Yayınların menşei ülkelerine göre aldıkları atıflara dair ağ haritası oluşturmak üzere bir ülke tarafından en az 1 eser yayınlanması ve 1 atıf alınması kriteri kapsamında aralarında ilişki bulunan 58 gözlem birimi üzerinden analiz yapılmıştır. 13 küme, 380 bağlantı ve 1785 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. En fazla atıf alan ülkeler ABD (3310 atıf), İngiltere (2314 atıf) ve Avustralya (1209 atıf) olmuştur. Toplam bağlantı gücü açısından bu ülkeler ilk üçte yer almaktadır. Eser sayısı olarak ise sıralama ABD (318 yayın), İngiltere (251 yayın) ve İspanya (163 yayın) şeklindedir.

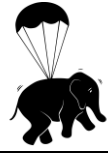

Şekil 3. Ülkelerin Atıf Bağları

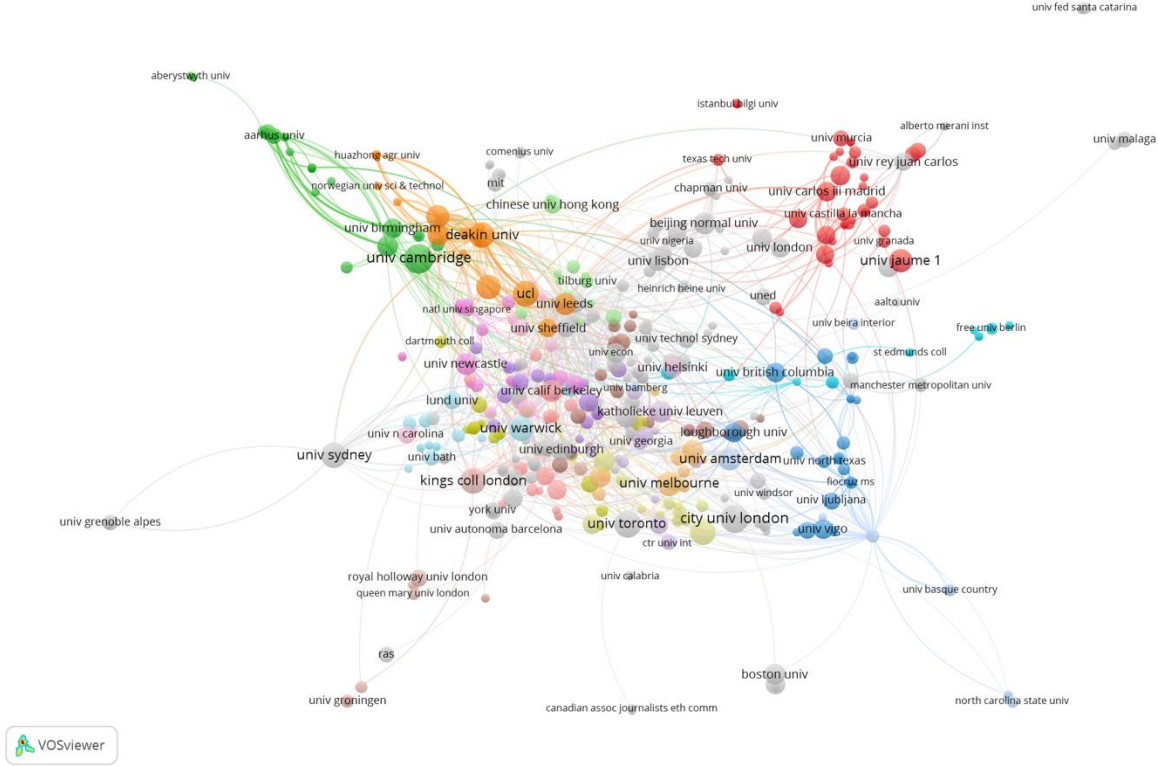

4.4. Kurumların Atıf Analizi (Citation of Organizations)

Kurumlar arası atıflara dair ağ haritası oluşturmak üzere bir kurum tarafından en az 1 eser yayınlanması ve 1 atıf alınması kriteri kapsamında aralarında ilişki bulunan 531 gözlem birimi üzerinden analiz yapılmıştır. Cambridge University (18 eser), City University of London (16 eser), University of Toronto (15) eserle temsil edilirken en fazla atıf alan yayınların adres kurumları University of Bristol (555 atıf), University of Western Australia (499 atıf) ve George Mason University (496 atıf) olmuştur. Toplamda 33 küme, 2159 bağlantı ve toplam bağlantı gücü 2710 olarak tespit edilmiştir.

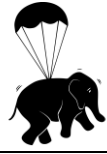

Şekil 4. Kurumların Atıf Bağları

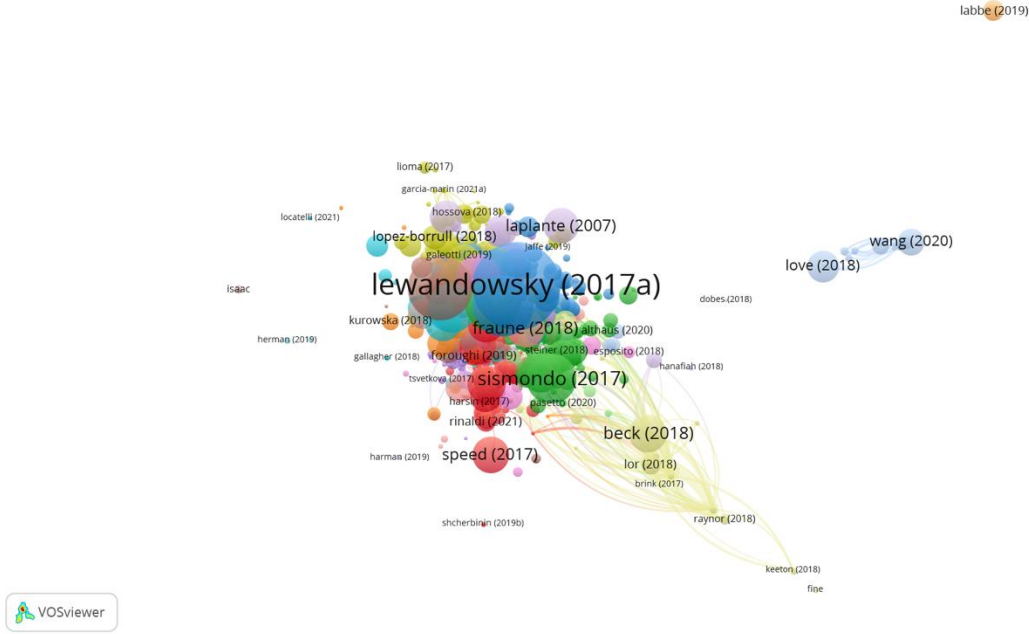

4.5. Anahtar Sözcük Analizi (Co-occurrence of All Keywords)

Post-truth ile ilgili yayınlarda en sık kullanılan anahtar sözcüklere bakıldığında 563 tekrar ile post-truth (hakikat ötesi), 223 tekrar ile fake news (sahte haber), 106 tekrar ile social media (sosyal medya), 95 tekrar ile science (bilim) ve 84 tekrar ile truth (hakikat) ifadeleri başı çekmektedir. Toplam bağlantı gücü açısından en güçlü ifadeler post-truth, fake news ve social media olmuştur. En az 3 defa görülen ve aralarında ilişki bulunan 544 gözlem birimi ile yapılan analiz neticesinde toplam 17 küme, 7878 bağlantı ve 12562 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir.

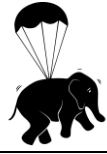

Şekil 6. Eserlerin Bibliyografik Eşleşme Bağları

4.7. Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Authors)

En az 1 eser yayınlamış ve 1 atıf almış olmak kriteri ile seçilen ve aralarında bağlantı bulunan 1449 birim ile yapılan analize göre 39 küme, 90975 bağlantı ve 240369 toplam bağlantı gücü elde edilmiştir. En fazla bibliyografik eşleşme olan yazarlar 498 alıntı ile Ullrich Ecker (3435 bağlantı gücü), 487 alıntı ile Peter Love (2444 bağlantı gücü) ve 482 alıntı ile Stephan Lewandowsky (2228 bağlantı gücü) olmuştur.

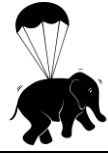

Şekil 7. Yazarların bibliyografik eşleşme bağları

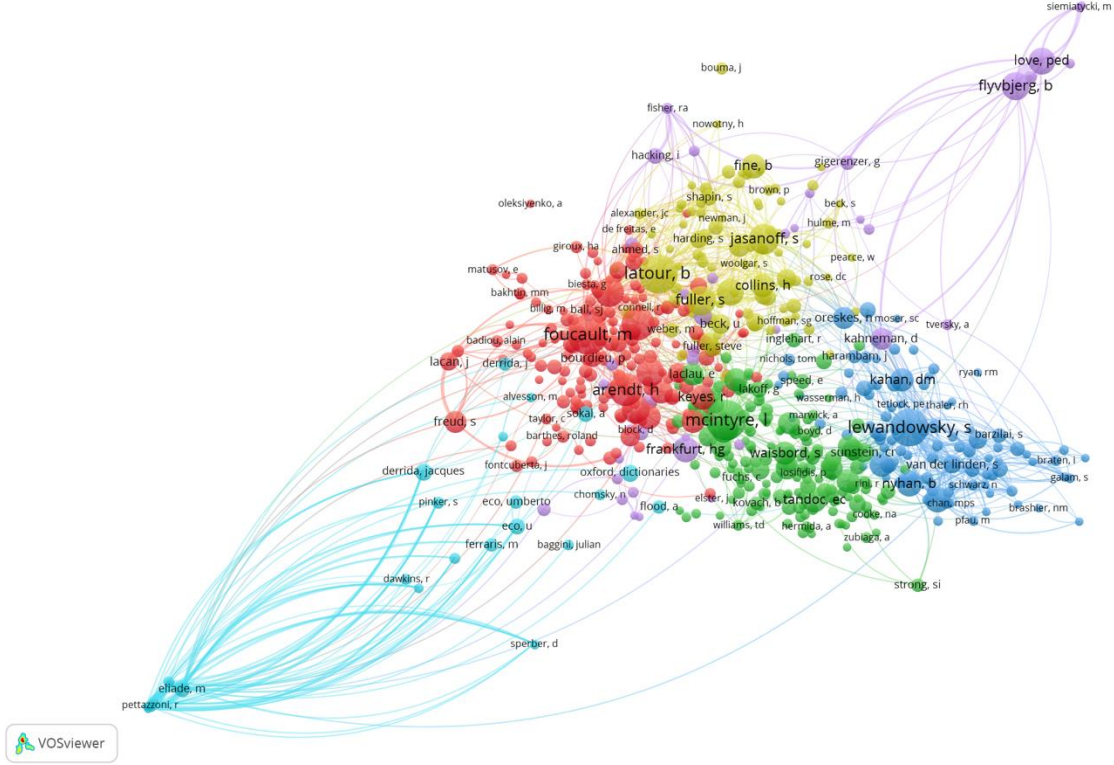

4.8. Yazarların Ortak Atıf Analizi (Co-citation of Co-authors)

Bir yayında atıf yapılan farklı kaynaklar co-citation (ortak atıf) olarak adlandırılır. Atıf sayısı minimum 10 seçilerek 609 birim üzerinden yapılan analize göre toplamda 6 küme, 37211 bağlantı ve 113836 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. En fazla ortak atıf yapılan yazarlar McIntyre (193), Foucault (191) ve Latour (178) olarak tespit edilmiştir.

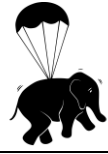
Şekil 8. Ortak atıf yapılan yazarlar arası bağlar

5. SONUÇ

Bu çalışmada, post-truth kavramına dair yapılan çalışmaların nicel bir sinopsisi çıkarılmaya çalışılmıştır. Hem nicel analizin hem de analize konu olan çalışmaların teorik incelemesinin işaret ettiği birtakım sonuçlar söz konusudur. Mevcut çalışmada incelenen post-truth kavramına dair tanımlardaki temel uzlaşımın, hakikat ve gerçeğin öneminin azaldığı, duygu ve inanç bütünlüğünün ön plana çıktığı bir bağlamın tasvir edilişi olduğu söylenebilir. Hayati önem taşıyan hakikat arka plana atılarak, gerçekliğin işaret ettiği durumlar veya sonuçlar önemsizmiş algısı oluşturulmak kaydıyla bireylerin duygu durumlarının dengesizleşmesine uzanabilecek bir kayıtsızlığın tetikleyeceği sorunlara çözüm üretebilmek, kavramın net bir şekilde anlaşılmasını gerekli kılmaktadır. Tam da bu sebeple, post-truth kavramının anlamı, kapsamı, metodik incelemesi ve sınırlılıkları üzerine yapılacak çalışmalara ve kullanımının sınır koşullarına dair bilgi üretilmesi anlamlı hale gelmektedir.

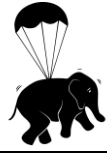
Öte yandan, kişisel inanç yönelimlerinin sonuçlarının sıklıkla tecrübe edildiği bir yüzyılda bulunduğumuzun da altını çizmek gerekmektedir. Özellikle son yıllarda insanlıkça deneyimlenen felaketler ve yakın zamanda ülkemiz coğrafyasında meydana gelen depremler özelinde, bu olayların toplumsal hafızada oluşturduğu hasarı ve bozulan duygudurumunu gerçeklikle ilişkimiz üzerinden okumak (Özbilgin vd., 2023) ve duygusal yanılsamaların etkisinden uzaklaşarak mevzuyu doğru algılamak önem taşımaktadır. “Virüsün biyolojik

pandeminin politik” olduğu gibi pandemi döneminde sıkça duyulan ve hakikatle ilişkilenişin altını çizen söylemlere paralel biçimde deprem felaketi esnasında ve akabinde de bolca enformasyon zehirlenmesi deneyimlendiği söylenebilir (bkz. [Teyit, 2023](#)). Sorumluların kim olduğundan sürecin nasıl yönetildiğine, sosyal media paylaşımlarına konu olan içeriklerin hakikatinden esas tablonun detaylarına dair gerçeklerden bağımsız biçimde, kayıplardan beslenen travmaların derin üzüntüsünü yaşayan bireyler ve toplumun geri kalanı açısından, alınması gereken fiziksel önlemlerin gerçekliğini benimsemek kadar altında kaldığımız enformasyon enkazını kaldırmak da zaman alacaktır. Ancak, olası gelecek deneyimlerde, emsal majör travmaların oluşmamasının yegane reçetesi ise hakikatin önemsizleştirilmediği bir sosyal gerçeklik inşası ile mümkün görünmektedir. Medyanın alternatif veya geleneksel kanallarının kurumsal düzeyde, bireylerin farklı kimlikleriyle parçası olduğu sosyal yaşamın ise vatandaşlık görevi ve evrensel etik ilkeler temelinde gerçekle ilişkilenme açısından tekrar düşünülmesi ve bir uzlaşma toplumunun nasıl mümkün olacağına değerlendirilmesi gereken zamanlardan geçildiğini söylemek, muhtemelen abartılı olmayacaktır.

Post-truth veya hakikat ötesi kavramı, tam da bu açılardan bireysel ve toplumsal gündemin başrolüne oturtulması gereken bir mevzu olarak dikkat çekmektedir. Hakikatin yitiminin, insanlığın yeşerttiği tüm gelişmişliğin erozyonu anlamına geleceğine dair bolca argüman, bu makaleye konu olan araştırmalarda ve metinlerde yer almaktadır. Bu bibliyometrik analiz neticesinde ulaşılan bir dizi istatistiğin, konunun meraklısına sunacağı nicel resim bir tarafa, konunun ivediliğinin altını çizmek, çalışmanın esas çıkış noktasını oluşturmuştur. Eğitim bilimleri alanında gerçekleştirilen ve bir alan dergisinin irdelendiği bir başka bibliyometrik analiz çalışmasında ([Naveed vd., 2021](#)) en çok atıf alan makaleler arasında yer alan çalışmanın “post-truth” kavramını işleme ([Cooke, 2017](#)) de bu gerekçeye destek sağlamıştır. Sahte haber sorunu epey bir süredir küresel bir kriz haline gelmiş olup ([The Guardian, 2016](#)), daha ivedi ve yakın sorunlarımızın bizi körleştirdiği hakikat problemi üzerine yapılacak daha çokça çalışmaya ihtiyaç bulunmaktadır.

Post-truth’a ilişkin daha önceki yapılan çalışmalardaki kavramsallaştırmalar ile ilgili 2006-2023 yılları arası alanyazında yer alan 1215 dergi makalesi, 210 editoryal içerik, 134 kitap bölümü, 102 kitap incelemesi, 82 bildiri, 70 erken görünüm çalışma, 37 derleme makale ve 10 kitap türü esere ulaşılmıştır. Post-truth ile ilgili 1652 eserin yayın yıllarına göre dağılımına bakıldığında, en fazla 2018 (294 eser), 2019 (361 eser) ve 2020 (341 eser) yıllarında yoğunlaşma olduğu; en fazla eser veren isimlerin Lee McIntyre, Bram Buscher ve Leonardo Ambasciano olduğu görülmüştür. Araştırma alanları açısından iletişim (300), eğitim bilimleri (182), felsefe (151), siyaset bilimi (145) ve interdisipliner sosyal bilim (108) alanlarında eserler verilmiştir. Post-truth kavramının çoğunlukla iletişim alanında incelendiği bulgusu, kavramın sosyal medya eliyle beslenmesinden ve yalanın, hakikat olmayanın, propagandanın, tahrifatın yayılımının türlü medya platformlarında gerçekleşmesinden kaynaklı, bu alanda araştırmaların üretildiği başat disiplinin iletişim ve medya çalışmaları olması sebebiyle beklendik bir bulgudur. Mevcut çalışmada en çok atıf alan yazarın Ullrich Ecker olduğu tespit edilmiştir. Yayınların ülkelere göre dağılımı konusunda liderliğin ABD (318), İngiltere (251) ve İspanya

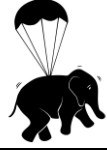

(164) menşeli yayıncılarda olduğu; başta İngilizce (1381) olmak üzere İspanyolca (139) ve Portekizce (39) eserler yayınlandığı görülmüştür. Bilimin, yeşerdiği toprakları sevmesi önermesinin haklılığı kadar, hakikat ötesi kavramının ironik bir biçimde ifade özgürlüğünün en çok desteklendiği coğrafyanın başına ağ örüyor olması ihtimali de masada durmaktadır. Bir konunun, araştırmalara konu olmasının, arka planda toplumca deneyimlenen bir soruna temas etme kaygısından beslendiğini varsayarsak, ABD kamuoyunun hakikat ötesi ile imtihanı, bu bulgunun gerekçesini oluşturabilir. Post-truth meselesinin, Amerika Birleşik Devletleri'nin tarihi, politik, iş dünyası ve kültürel çeşitliliği açısından değerlendirildiğinde, sözde bilimsel, manipülatif ve güven telkin etmeyen bilginin taraflı, yanlış ya da kötü niyetli kararlara malzeme yapılmak üzere kullanılmasına aracılık eden, yeni şişede eski sirke türünden bir mevzu olması da pekala mümkün görünmektedir (Mejia vd., 2018). Bu açıdan, kavramın, kendisiyle tarihi deneyimin bol olduğu bir bağlamda daha yüksek ses çıkarması, anlaşılır olabilir.

Kurumlara yapılan atıf analizi sonuçlarına göre en fazla atıfın Cambridge Üniversitesi'ne yapıldığı belirlenmiştir. Anahtar sözcük analizinde merkezde yer alan post-truth kelimesini fake news (sahte haberler) sözcüğünün izlediği bulunmuştur. Bu iki kelimenin birbirleriyle bağlantılı olarak arandığını, anıldığını ve konuyu açıklamada başvurulan öncü sözcük öbeğini oluşturduğunu söylemek mümkün. 2022 yılında yayınlanan bir çalışmaya göre "fake news" ve onun ilintili post-truth gibi kavramlar üzerine yapılan çalışmaların sayısında 2014-2020 yılları itibarıyla daha önce görülmemiş bir artış bulunmaktadır (Patra vd., 2022). Dijital çağda kolektif olarak yarattığımız bilgi kirliliğinden ve buradan beslenen kaotik bağlamlardan kurtulabilmek, bilinçli bir şekilde gerçeği idrak edebilmek, post-truth ya da fake news gibi kavramlar üzerine yapılan çalışmaların çoğalmasında mümkün olacaktır (Patra vd., 2022).

Bilimsel yönetim ilkelerinin temellerinin atıldığı 1900'lü yıllardan bu yana örgütlü yaşam ve bizatihi örgütler, sürekli değişmekte, gelişmekte ve dönüşmektedir. Ancak, içinde bulunulan zamanın ruhunu tasvir eden bir kavram olarak post-truth açısından okunacak olursa, gerçeklikten ve şeffaflıktan uzaklaşarak yoluna devam eden örgütlerin sürdürülebilirliği konusunda ciddi riskler ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan, bireysel ve örgütsel düzeyde, gerçekliği göz ardı ederek geçici çözümler sunmanın ya da tamamen duygulara dayalı bir bakış açısı ile hareket etmenin, gerçekliğin keşfedilmesini zorlaştıran bir süreç oluşturabileceği hesaba katılmalıdır.

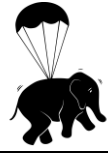
Post-truth, gerçekliği arka planda bırakan geçici çözümlerin gerçekmiş gibi algılanması veya duyguların, gerçekliğin keşfedilmesini zorlaştırması gibi süreçleri içermektedir. Dezenformasyon içeriğinin hızla yayılması, post-truth dönemini tetikleyen unsurlardan biri olarak görülmektedir (Aydm, 2020). Bu süreçler, bireysel ve örgütsel düzeyde önemli sonuçlar doğururken, meselenin boyutları, dijital iletişim araçları aracılığıyla yayılan yanıltıcı bilgi ve dezenformasyon ile de her geçen gün derinleşmektedir (Adams, vd.,2023). Sahte bilgilerin otantik görünümlü içeriklerle sunulabildiği teknoloji çağında (Barton, 2019) bilgi hızla tüketilirken, bireylerin maruz kaldığı manipülasyonun sınırlarını tayin etmek oldukça zor görünmektedir. Bu durumun üstesinden gelmek naif bir iyimserlik değilse dahi uzun zaman ve

bilinçli çaba gerektirdiği söylenebilir. Yine de, konuya dikkat çekmeyi amaçlayan her türlü çabanın bilim alanında emek gösteren herkesin vazifesi olduğu kanaatiyle, çalışmanın post-truth mevzusunun altını çizmek ve mevcut görüntüye dair bir fotoğraf sunmak şeklinde mütevazı bir katkı yapması umut edilmektedir.

Post-truth konusunda yapılan akademik araştırmalar, fenomenin anlaşılmasına, toplumsal etkilerinin analiz edilmesine, stratejik yaklaşımların geliştirilmesine ve önleme/müdahale stratejilerinin oluşturulmasına katkı sağlama potansiyelini taşımaktadır. Bu çalışmalar, bilimsel temelleri olan bilgi ve analizler sunarak, post-truth çağında toplumun karşılaştığı zorlukların anlaşılmasına ve bu zorluklarla başa çıkmak için çözümler üretilmesine yardımcı olmaktadır. Bu stratejiler, bilgi güvenliğini artırmaya ve yanıltıcı içeriklerle mücadele etmeye yönelik politika önerileri olabilir. Kurumsal aydınlatma metinleri ve bilgilendirilmiş onam formlarının sinyallediği "hakikat" yönetimi stratejilerinin işlevsizliğinin en büyük kanıtlarından biri olarak post-truth yayılımı, mevcut uygulamaların zamanın ruhuna yetmediğini ortaya koymaktadır. Meselenin, bireysel, kurumsal ve toplumsal düzeyde farklı açılardan ele alınması ve öneriler geliştirilmesi gerekmektedir. Sözelimi, mikro düzeyde bireysel bilinçlenme, bilgiye eleştirel bir gözle yaklaşma, medya okuryazarlığı, kaynakları doğrulama ve yanıltıcı bilgilere karşı dirençli olmanın öğretileridir olduğu; mezo düzeyde, eğitim müfredatına kavramın yerleştirilmesinin yanı sıra, eleştirel düşünme becerilerini geliştiren, medya okuryazarlığını teşvik eden ve bilgi güvenilirliğini değerlendirmeye odaklanan içeriklerin eğitim programlarına eklenmesinin faydalı olacağı; makro düzeyde ise post-truth fenomeniyle mücadele etmek için yasal düzenlemelerin yapılabileceği, bilgi manipülasyonunu cezalandıracak etkili mekanizmaların kurulabileceği, toplumsal bilinçlenme kampanyaları düzenlenebileceği, uygulama açısından düşünmeye değer öneriler olarak değerlendirilebilir.

Nihayet, gelecekte araştırmacılar, post-truth fenomeninin bireysel, toplumsal, siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda yarattığı etkileri ve sonuçlarını daha ayrıntılı bir şekilde inceleyebilirler. Bu, post-truth'un toplum üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılmasına ve bu etkilerle başa çıkma stratejileri geliştirmeye yardımcı olacaktır. Medya manipülasyonu, yanıltıcı haberlerin yayılması, sosyal medyanın rolü gibi konulara odaklanan araştırmalar, medya ve iletişim mekanizmalarının post-truth yayılımına nasıl katkı sağladığı ve nasıl etkilendiği verimli araştırma konuları olabilir. Post-truth'un bilhassa işletmeler ve liderlik üzerindeki etkileri daha fazla incelenebilir. İş dünyasında doğruluk, güvenilirlik ve etik değerlerin nasıl korunabileceği, liderlerin yanıltıcı bilgilere karşı nasıl bir tutum geliştirebileceği, statü endişeleri, itibar yönetimi ve kurumsal marka algısı gibi konular üzerinde araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Yapay zekanın yükseldiği ve internet ortamında insanlık tarafından üretilen veriden beslenerek serpiildiği bir ortamda, yapay zeka ve post-truth'un yayılımı üzerine yapılacak çalışmalar da ayrıca kıymetli olacaktır. Mevcut toplumsal bilinçlenme stratejilerinin etkinliği ve etkileri incelenmesi gereken konular arasındadır. Topluma yönelik eğitim programları, kampanyalar, bilinçlendirme faaliyetleri gibi stratejilerin nasıl tasarlanabileceği, farklı kültürler, demografik gruplar veya sektörler arasındaki farklılıkları dikkate alan karşılaştırmalı çalışmalar özelinde fayda potansiyeli taşımaktadır.

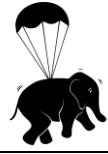

Araştırmacıların bilgisi dahilinde, post-truth kavramı bu türden bir bibliyometrik incelemeye tabii tutulmamıştır. 2016 yılını kavramın popülerleşmesi açısından miat kabul etmekle, aradan geçen sürede biriken literatür ve küresel deneyimler, kavramın önemini artırmaya devam etmiştir. Belirli aralıklarla yapılacak bu türden derleme çalışmaları, konuya ilgili duyanların bilimsel bir perspektiften ve kapsamlı bir özet üzerinden bilgilendirilmesine hizmet edecektir.

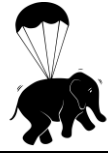
Elbette çalışmanın birtakım kısıtları bulunmaktadır. WOS Core Collection'da listelenen çalışmaların analiz kapsamında alınması, Türkiye'deki TÜBİTAK Ulakbim ve YÖK Tez Arşivi ile uluslararası alanda Scopus ve Pubmed gibi veri tabanlarının, çevrimiçi dolanımına girmeyen başkaca kaynakların dışlanması çalışmanın en kritik sınırlılıklarıdır.

Kaynakça

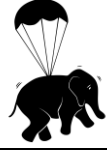
- Adams, Z., Osman, M., Bechliyanidis, C. & Meder, B. (2023). *(Why) Is misinformation a problem?* <https://www.researchgate.net/publication/368573363> (Erişim Tarihi: 26 Mart 2023).
- Akpınar, Ö. (2019). Post-truth'ın diline dair: Türkiye'de post-truth ve sahte haberler. *Girişimcilik, İktisat ve Toplum*, 8(1), 115-129.
- Allcott, H., & Gentzkow, M. (2017). Social media and fake news in the 2016 election. *Journal of Economic Perspectives*, 31(2), 211-236.
- Alpay, Y. (2019). *Yalanın siyaseti*. Destek Yayınları.
- Ashworth, L., & Gao, J. (2020). Post-truth and HRM: A conceptual analysis. *The International Journal of Human Resource Management*, 31(6), 864-880.
- Aydın, A. F. (2020). Post-truth dönemde sosyal medyada dezenformasyon: Covid-19 (yeni koronavirüs) pandemi süreci. *Asya Studies*, 4(12), 76-90.
- Aytaç, S., & Aytaç, B. (2020). Türkiye'de post-truth çağında liderlik: İşletmelerde liderlerin etkisi. *Girişimcilik, İktisat ve Toplum*, 9(1), 167-182.
- Baldacci, E., & Pelagalli, F. (2017). Communication of statistics in post-truth society: The good, the bad and the ugly. *Publications Office of the European Union*, 3-13.
- Barton, C. C. (2019). Critical literacy in the post-truth media landscape. *Policy Futures in Education*, 17(8), 1024-1036.
- Bastiaens, T., & Parker, M. (2018). Post-truth, fake news and propaganda: A contemporary threat to democracy?. *Government and Opposition*, 53(1), 1-20.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Polity Press.
- Bhabha, H. K. (1994). *The location of culture*. Routledge.
- Brüggemann, M. (2018). Post-Truth Politics: How to criticize and defend against it. *Political Studies Review*, 16(2), 187-202.

- Bruns, A. (2018). Social media, disinformation and the political landscape. In A. Bruns, J. Burgess, F. J. F. van der Meij, & A. Hujanen (Eds.), *The routledge companion to social media and politics* (pp. 23-34). Routledge.
- Çiftçi, A., & Özdemir, B. (2020). Türkiye'de post-truth çağında işletmelerde yalan haberler: İşletmelerin yalan haberlere nasıl cevap verdikleri. *Girişinlik, İktisat ve Toplum*, 9(2), 255-268.
- Cooke, N. (2017). Posttruth, truthiness, and alternative facts: Information behavior and critical information consumption for a new age. *The Library Quarterly: Information, Community, Policy*, 87(3), 211-221.
- d'Ancona, M. (2017). *Post-truth: The new war on truth and how to fight back*. Random House.
- Delen, D., Kaur, J., & Saad, N. (2021). The impact of post-truth on whistleblowers: A review of the literature. *Journal of Business Ethics*, 156(1), 163-179.
- Farrell, H., & Morris, J. (2018). Post-truth and media literacy: A response to the challenge of 'fake news'. *Journalism Practice*, 12(6), 765-778.
- Gallagher, M. (2018). Post-truth, leadership and ethics. *Journal of Business Ethics*, 147(4), 709-722.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford University Press.
- Gözübüyük, N., & Özer, S. (2021). Türkiye'de post-truth çağında eğitim: Öğrencilerin gerçekleri algılama düzeyleri ve öğretmenlerin etkisi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 666-679.
- Gudonis, M. (2017). How useful is the concept of post-truth in analysing genocide denial? analysis of online comments on the Jedwabne massacre. *Zoon Politikon*, 8, 141-182.
- Gürsoy, A. Ö. (2021). Hakikatin ötesi, berisi, kendisi: "Hakikat-ötesi" kavramına dair eleştirel bir çözümleme. *Kaygı*, 20(1), 150-170.
- Harman, G. (2011). *The quadruple object*. Zero Books.
- Keyes, R. (1994). Post-truth. *The New Republic*, 210(17), 9-11.
- Lewandowsky, S., Ecker, U. K., & Cook, J. (2017). Beyond misinformation: Understanding and coping with the "post-truth" era. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 6(4), 353-369.
- Lyotard, J.-F. (1979). *The postmodern condition: A report on knowledge*. Manchester University Press.
- Lyotard, J.-F. (1984). *The postmodern condition: A report on knowledge*. University of Minnesota Press.
- McIntyre, L. C. (2018). *Post-truth*. MIT Press Essential Knowledge Series.

- Mejia, R., Beckermann, K., & Sullivan, C. (2018). White lies: A racial history of the (post) truth. *Communication and Critical/Cultural Studies*, 15(2), 109-126.
- Naveed, M., Ali, N., Aslam, S., & Siddique, N. (2021). Research output of the library quarterly: A bibliometric analysis during 2010-2019. *Library Philosophy and Practice*, 1-15.
- Oxford Dictionaries (2016). *Post-truth*. <https://www.lexico.com/en/definition/post-truth> (Erişim Tarihi: 27 Mart 2023).
- Özbilgin, M., Erbil, C., Demirbağ, K. Ş., Demirbağ, O., & Tanrıverdi, V. (2023). Afet yönetiminde sorumluluğun yeniden inşası: Deprem, sosyal dramalar, sosyal politikalar. *Sosyal Mucit Akademik Review*, 4(1), 1-39.
- Özdemir, A., & Özdemir, F. (2020). Türkiye'de post-truth çağında whistleblowing: İşletmelerde whistleblowers'ın etkisi. *Girişimcilik, İktisat ve Toplum*, 9(3), 365-378.
- Özdemir, İ., & Özdemir, H. (2020). Sosyal medya paylaşımında post-truth etkisi: Türkiye örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 39(2), 27-44.
- Özkaya, A. (2020). *Post truth (gerçeklik ötesi): yalanların gerçekmiş gibi sunulduğu bir dünyada, hakikatin anlamı nedir?*, Evrim Ağacı. <https://evrimagaci.org/post-truth-gerceklik-otesi-yalanlari-gercek-mis-gibi-sunuldugu-bir-dunyada-hakikatin-anlami-nedir-8574> (Erişim Tarihi: 10 Nisan 2023).
- Patra, R. K., Pandey, N., & Sudarsan, D. (2022). Bibliometric analysis of fake news indexed in Web of Science and Scopus (2001-2020). *Global Knowledge Memory and Communication, ahead-of-print*.
- Rüdiger, D. (2017). Post-truth politics: Populism and the war on reality. *Political Studies Review*, 15(1), 2-15.
- Sağlam, M. (2019). Türkiye'de post-truth döneminde propaganda: 2014-2018 yılları arasında Türkiye'de propaganda faaliyetlerinin incelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 38(2), 1-19.
- Sunstein, C. R. (2018). *Republic: Divided democracy in the age of social media*. Princeton University Press.
- Teyit (2023). *Yerinde ve zamanında: Deprem bölgelerinde doğru bilgiye erişimi sağlamak*. <https://teyit.org/> (Erişim Tarihi: 28 Nisan 2023).
- The Guardian (2016). *Fake news: an insidious trend that's fast becoming a global problem*. <https://www.theguardian.com/media/2016/dec/02/fake-news-facebook-us-election-around-the-world> (Erişim Tarihi: 10 Nisan 2023).
- World Health Organization (2020). *Infodemic: How to fight against misinformation*. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240017270> (Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023).

World Health Organization (2022). *WHO policy brief: COVID-19 infodemic management*. https://www.who.int/publications/i/item/WHO-2019-nCoV-Policy_Brief-Infodemic-2022.1 (Erişim Tarihi: 12 Nisan 2023).

Zhang, J., & Weber, I. (2020). The role of social media in post-truth politics: A case study of the 2016 US presidential election. *Social Science Computer Review*, 38(2), 134-147.

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar eşit şekilde katkıda bulunmuştur.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını deklare etmektedir.

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

Bu makale **benzerlik** tespit yazılımlarıyla taranmıştır.